

*Галатир В.В.
м. Хмельницький*

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОДОЛЯНИНА І. ТОКАРЖЕВСЬКОГО-КАРАШЕВИЧА

Висвітлюється постать науковця, громадського діяча, князя, уродженця села Чабанівка – Івана (Яна) Токаржевського-Карашевича, його дипломатична діяльність за межами України.

Ключові слова: *І. Токаржевський-Карашевич, с. Чабанівка, Поділля, дипломат, міністерство закордонних справ, Україна.*

Останнім часом у світлі трагічних подій Україна стала одним із епіцентрів міжнародної уваги. Сьогодні важливим є не тільки вирішення внутрішніх викликів, а й об'єктивне висвітлення ситуації та дипломатична діяльність на зовнішній арені. Допомогти цьому може досвід діяльності визначних дипломатів, які боролися за інтереси України у світі. Вагомий вклад до історії українського національного руху першої третини ХХ ст. своєю діяльністю зробив І. Токаржевський-Карашевич – громадський, державний діяч, науковець. В 2015 р. виповнюється 130-літній ювілей від дня народження видатного подільянина. Він був активним учасником боротьби за національні українські інтереси. Вивчення суспільної діяльності І. Токаржевського дає можливість відтворити картину дипломатичного життя, уникнути ідеологічних упереджень, переосмислити історію України початку ХХ ст.

Комплексного дослідження дипломатичної діяльності даної особистості зі сторони науковців не робилося. Спроби висвітлення цікавого життєвого шляху І. Токаржевського-Карашевича робили Г. Курас [1], В. Ромарнюк [2], О. Білик [3], Б. Гошовський [4], А. Макуей [5], А. Господин [6].

Іван (Ян-Стефан-Мар'ян) Токаржевський-Карашевич – громадський і політичний діяч, дипломат, історик, геральдист, князь. Народився 24 червня 1885 р. в селі Чабанівка (нині село Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) в сім'ї князя Стефана (de Токару) і княгині Лаури (з Янішевських), походив із давнього литовського роду Токарів, пов'язаного із Україною із XIV століття. З початком національно-демократичної революції 1917-1921 рр. І. Токаржевський став на бік Української Народної Республіки (УНР). Вірність і відданість Україні він не втратив попри важкі обставини життя. За століття колонізації та русифікації України чимало давніх українських родів втратили свою ідентичність. Але в часи україн-

ського національного відродження нащадки старих родин повертались до свого народу, і навіть ставали його провідниками. Український історик Д. Дорошенко в листі до М. Чубатого дав влучну характеристику І. Токаржевському-Карашевичу: «...Пан Токаржевський – поміщик з російського Поділля, до весни 1918 р. він виступав як «*polak kresowu*», але весною 1918 р. під впливом, гадаю, пок. Липинського, станув на українську державну службу, прилучився до українського національного руху, вірно працюючи для України. Він сам ревний римо-католик, відданий своїй релігії, але в той же час усім серцем прилучився до українства». В. Липинський був шкільним товаришем І. Токаржевського і відіграв важливу роль в залученні до української справи. В своїх спогадах І. Токаржевський писав, що коли він перебував на лікуванні в клініці, то його відвідали Д. Дорошенко та В. Липинський, схилили вступити до міністерства закордонних справ і поїхати до Відня в якості радника посла. «Пручався я, скільки міг – вказував І. Токаржевський – покликувався на моє непідготування, на те, що політика, а тим більше дипломатія, речі для мене чужі, але нічого не допомогло. Дмитро Іванович на все знаходив відповідь і, переходячи від жарту до патріотичної проповіді, заставив мене згодитися» [7, с. 185].

11 червня 1918 р. гетьман П. Скоропадський затвердив постанову про призначення І. Токаржевського радником українського посольства у Відні. Очевидно, що вже на початках своєї дипломатичної кар'єри, він справив враження здібного дипломата. Про авторитет, яким користувались українські дипломати, свідчить уривок з листа Д. Дорошенка від 15 березня 1924 р. до В. Липинського: «Памятаю І. Токаржевський оповідав мені, як він, заступаючи Вас, на заупокійній Службі Божій по Францу-Йосифу II в соборі св. Стефана, сів на другому місці (на першому сів посол Німеччини), а там уже далі сиділи всі інші представники» [8].

В. Липинський прийнявши пропозицію взяти на себе обов'язки посла Української Держави в Австро-Угорщині особисто сформував персональний склад посольства, до якого увійшли: князь І. Токаржевський-Карашевич – радник посольства (призначений 11 червня 1918 р.); миргородський маршалок В. Полетика – старший секретар; видавець тижневика «Сніп» – М. Біленький – секретар; поміщик із Пінщини С. Ванькович – аташе; відомий діяч Союзу Визволення України А. Жук – відповідальний у справах українців-репатріантів і військовополонених. В тодішній українській дипломатичній справі це був провідний напрям, оскільки до складу імперії Габсбургів відходили українські та польські землі, що вимагало від уряду Української Держави особливо сильної та активної дипломатії. Загалом українське посольство у Відні було одним із найчисельніших. Посольство прибуло до Відня 30 червня 1918 р. і зупинилося в готелі «Брістоль». За п'ять днів дипломати були прийняті міністром закордонних справ Австро-

Угорщини графом Буріаном. Щодня відбувалися зустрічі з австро-угорськими та німецькими офіційними представниками, де обговорювалися питання ратифікації Брестського миру, проводилися обміни ратифікаційними грамотами від імені Української Держави з усіма країнами, що підписали Брестський мирний договір (Болгарії, Німеччини й Туреччини). Під час мирних переговорів у Берест-Литовському між УНР та Австро-Угорщиною укладено таємну угоду, за якою остання зобов'язувалася провести поділ Галичини на українську і польську частини. Українська частина (Східна Галичина) мала бути залучена з Буковиною в єдиний український коронний край. Однак «польсько-угорське лобі», за висловом Я. Дашкевича, домоглося денонсування таємного пункту (начебо через передчасне розголошення інформації в українських дипломатичних колах). Тобто фактично дипломатична місія одразу розпочалася з гострого політичного конфлікту, причиною якого стала одностороння денонсація Австро-Угорщиною таємного договору про поділ Галичини. Перед дипломатичним представництвом постало розв'язання ключових питань зовнішньої політики України. Проблема Холмщини якраз і була одним із таких складних питань. Незважаючи на те, що за Брестьким договором її територія разом із частиною Підляшшя відійшла до України, австро-угорська влада, війська якої окупували ці землі, відкрито дозволяла полякам проводити там політику колонізації та нищення українського національного життя. Перебуваючи у Відні, І. Токаржевський разом із В. Липинський зустрічалися з провідними українськими галицькими діячами, зокрема з головою Українського парламентського представництва Є. Петрушевичем, професорами С. Смаль-Стоцьким та О. Колесою, митрополитом А. Шептицьким Газета «Нова Рада» 28 липня 1918 р. писала, що українське посольство у Відні користується загальною прихильністю [9, с. 130-131].

Подальша доля посольства і розпадом Австро-Угорської імперії мала бути слідуюча: «Посольство, як акредитоване ще при старій австрійській владі, мало бути: 1) або зліквідоване і замість його може будуть сотворені посольства при національних державах бувшої Австрії, 2) або-ж, рахуючись з можливістю відновлення Австрії і йдучи за прикладом посольств інших держав, воно має бути задержане з тим, що йому будуть дані директиви увійти від себе в зносини з правительствами національних держав, при зхованні в Відні об'єднуючого центру всеї нашої політики» [10, с. 603].

Газета «Відродження» піддала безпідставній жорсткій критиці членів українського посольства в Австро-Угорщині, назвавши їх зрадниками України. Наприкінці жовтня 1918 р. відбувся офіційний візит до Відня міністра закордонних справ Української Держави Д. Дорошенка. В рамках цього візиту було проведено консультативну зустріч, на якій обговорювалися міжнародна ситуація в Європі після розпаду Австро-Угорщини

та необхідність створення українських дипломатичних представництв у Австрії, Угорщині, Чехії. Восени 1918 р. Д. Дорошенко виписав офіційне доручення на ім'я В. Липинського, яким підтвердив його повноваження як голови дипломатичної місії в Австрії. З метою організації дипломатичного представництва до Угорщини відрядили І. Токаржевського-Карашевича, а до Чехії – В. Полетика [11, с. 53-54].

За дорученням уряду І. Токаржевський вирішував справу підтримки католицької церкви в Україні. 25 квітня 1918 р., Папа Бенедикт XV призначив свого бібліотекаря й історика Акілле Ратті апостольським візитатором для Польщі й усіх країн колишньої Російської імперії. Йому було доручено займатися передусім Латинською церквою, але також він допомагав східним католицьким церквам розвиватися, щоб вони могли бути посередниками церковної єдності між католиками й православними. У вересні 1918 р., проконсультувавшись з луцьким і кам'янецьким латинськими єпископами в Україні та українським міністерством закордонних справ, І. Токаржевський звернувся до віденської апостольської нунціатури в справі католицької церкви в Україні. Віденський нунцій порадив йому звернутися радше до новопризначеного візитатора - Акілле Ратті. Тоді дипломат написав перший лист до візитатора 14 вересня 1918 р., звертаючись «не як офіційний представник моєї країни, але як добрий католик». Він писав, що його країна хоче розривати всі зв'язки з Росією й тому потребує допомоги вищої церковної влади, щоб відновити католицькі структури в Україні, які були придушені російською владою. І. Токаржевський-Карашевич зауважив, що «На жаль, Українська Держава ще не визнана Святою Столицею», мабуть на його думку, «через попередніх революційних урядів». Також він просив поради, як Українська Держава могла б увійти в офіційні відносини із Ватиканом і просив Ратті стати її речником перед Ватиканом. Інший представник України, граф М. Тишкевич 1 вересня звернувся до Ватикану визнати Україну, та його прохання відмовили. І. Токаржевський-Карашевич чекав білше місяця на відповідь. Коли Ратті повернувся до Варшави й побачив цей лист, відписавши: «цілим моїм серцем хочу прислуговувати моїм друзям, щоб бути вашим промовцем у Святому Престолі». Він порадив, щоб Україна офіційно звернулася до Ватикану, і коли б уряд його запросив, він сам готовий приїхати в Україну, щоб провести апостольську візитацію, тобто відвідати католицькі церкви, як перший крок по дорозі до евентуальних дипломатичних зв'язків Ватикану з Україною. Через тиждень Ратті написав до свого настоятеля кардинала Гаспарі, папського секретеря стану, віддаючи подяку Богові та людям доброї волі, тобто Карашевичу. Але до України Ратті так і не приїхав [12].

Після падіння центральних держав та разом з ними Гетьманату, в Україні прийшла до влади Директорія УНР. Не зважаючи на радикальні еле-

менти в уряді Директорії, Головний Отаман С. Петлюра підтвердив призначення І. Токаржевського, бо хотів використати на дипломатичій службі аристократів демократичних й патріотичних переконань [13]. Тому він очолив дипломатичну місію в Угорщині, проте на початковому етапі своєї діяльності користувався дипломатичною базою українського посольства у Відні. Таким чином повноваження дипломата були підтверджені й урядом Директорії Української Народної Республіки, де він працював на посаді до червня 1919 р. [14, с. 90, 103].

В цей час дипломат продовжував вирішувати питання щодо католицької церкви в Україні. В черговому листі до Ратті, він вказував на зміну влади (від Гетьманату до Директорії), яка не вимагала від нового уряду приймати пропозицію Ратті про його апостольську візитацію. Він також повідомив візитатора, що Директорія вирішила послати делегацію до Ватикану і тому, задля посади Ратті, як візитатора всіх колишніх російських країн, І. Токаржевський-Карашевич просив у нього рекомендаційного листа для графа Тишкевича, щоб його могли представити кардиналам Римської курії. У цьому листі автор висловлював надію «на європеїзацію України». Ратті відповів на лист 4 березня й просив надалі інформувати його про справи. 21 лютого, князь листом повідомив віденському нунцію Вальфре ді Бондцо про плани нового українського уряду. Нунцій Вальфре підтвердив думку дипломата, що представник Ватикану в Києві укріпив би церковний рух відхилення від Росії й прихильність до Риму між українцями. Хоча нунцій ухвалив особу І. Токаржевського-Карашевича, однак сумнівався, чи український уряд поділяв би думки до католицизму й висловлював ідею таких пропозицій цілковито з політичних міркувань. Не зважаючи на ці реалістичні сумніви, віденський нунцій заохотив кардинала секретаря прийняти місію Тишкевича. І. Токаржевський-Карашевич відписав до Ратті 19 березня з обширною інформацією про особу графа Тишкевича, що той є папським лицарем, а його син був єзуїтом. Він також подав інформації, але дуже нечисленні, про інших можливих членів місії (семінариста Петра Карманського та монсіньйора Юрика). Дипломат висловив думку, про обмін послами. Ратті написав до кардинала Гаспарі, обережно підтверджуючи пропозицію І. Токаржевського-Карашевича. Однак єпископ Маньковський відмовився написати рекомендаційного листа, бо І. Токаржевський застерігав його, що польське духовенство може загрозувати Українській Державі, а латинський єпископат мав ясно висловити своє становище щодо національного питання. З квітня 1919 р., дипломат перестає на якийсь час займатися цією справою, бо Ватикан приймав надзвичайну українську місію. Цим було «*de facto*» визнано український уряд, але, за дипломатичними звичаями, чекали на визнання інших держав, щоб визнати «*de jure*» незалежну українську державу. І. Токаржевський-Карашевич весь липень 1919 р. провів у Римі.

Листом від 12 липня Тишкевич представив його кардиналові Гаспарі, щоб він міг інформувати Ватикан про важке становище українців і греко-католицьку церкву в Галичині під польською окупацією. 24 липня священник К. Королевський представив князя, кардиналу Маріні, керівникові ватиканської конгрегації відповідальної за східні церкви. У розмові з Маріні, І. Токаржевський просив інтервенції Ватикану за переслідуваного польською військовою владою митрополита А. Шептицького. Також дипломат вказував, що митрополит «не лишень національний наш герой але теж пропагатор нашої віри й дуже відданий захисник католицької церкви». Ватиканські урядовці були так задоволені дипломатичними вміннями І. Токаржевського, що папа Венедикт XV прийняв його в приватній аудієнції, яка тривала майже годину, розпитуючи докладно про ті справи, що князь представив куріальним кардиналам [15].

В добу Директорії постало питання створення дипломатичного посольства у Константинополі. І. Токаржевського згодом перевели до новоствореного посольства О. Лотоцького. Із ним Токаржевський познайомився ще 14 лютого 1919 р., коли місія прибула до Відня, де чекаючи на гроші (15 березня австрійський уряд наклав арешт на всі державні українські фонди) та французькі візи, вимушена була перебувати більше місяця. Допомогу подальшому проїздові делегації надавав саме І. Токаржевський-Карашевич. Ситуація, яка склалася навколо попереднього українського посольства у Константинополі носила відверто антидержавний характер. З падінням гетьманського уряду в грудні 1918 р. місія надзвичайного посла і уповноваженого міністра М. Суковкіна мала скінчитися, проте до березня 1919 р. він фактично залишався на чолі представництва, проводячи активну антиукраїнську політику. Це повністю дезорганізувало роботу українського посольства. Початок роботи посольства був таким: «негативна постава союзної військової влади, невільне положення турецького правительства під союзною окупацією, деструктивна чинність бувшого українського посла – все це утворювало обставини, дуже несприятливі для діяльності і в першу чергу для самого існування української дипломатичної репрезентації. [...] Головною все ж причиною затяжки ... визнання та урочистого прийому султаном було побоювання турецького правительства, щоб не було принизливої для нього комплікації з боку окупантів за визнання посла незвизаної ними держави» [16].

Однак, незважаючи на труднощі, робота посольства УНР поволі налагоджувалася. На новому будинку посольства в центрі міста були вивішені національні прапор і герб, охорона одягнена в український однострій. Саме в цей період, 2 серпня 1919 р. до Константинополя прибуває І. Токаржевський, й працює як радник О. Лотоцького. Остаточо сформувався подальший персональний склад посольства: Л. Кобилянський – другий

радник, М. Чикаленко – перший секретар, сотник М. Любимський – другий секретар, О. Ратгауз – консул, І. Спафарис та О. Лотоцька – перекладачі. О. Лотоцький зазначав: «Посольству удалося зав'язати досить широкі товариські стосунки не лише серед представників народних меншостей у Царгороді, але – і головне – з турками. Особливо такі зносини оживилися з приїздом до Царгороду, в серпні 1919 р., призначеного до Посольства на становище радника князя Івана Токаржевського-Карашевича. Щочетверга у моєї дружини відбувалися чайні прийняття, які відвідували досить численно представники місцевого громадянства. Присутність на тих прийняттях жіночого елементу з складу Посольства – крім моєї дружини та дочки, ще кілька жінок інших членів Посольства, – давало можливість відвідувати наш салон і турецьким паням» [17].

Одним із головних і нелегких завдань, покладених на дипломатичну місію було визнання Вселенським Патріархом канонічності автокефалії УПЦ. Перш за все, церковні кола взагалі були консервативними щодо зміни будь-якого «status quo», крім того, Патріарший Престол був вільний, а справами Патріархії видав місцєблюститель (locumtenens) Патріаршого трону митрополит Дорофей. Формально ж перепорою для початку роботи в церковній справі було зволікання Туреччини з посольським визнанням. Ще 15 січня 1919 р. було подано прохання до Патріархату про визнання автокефалії УПЦ відповідно закону УНР від 1 січня 1919 р. [18, с. 76].

До липня 1919 р. формальності частково були вирішені, і українську делегацію, з належними почестями прийняв митрополит Дорофей. Ще складнішою виявилася справа щодо згоди на автокефальність з боку Російської Православної Церкви (РПЦ), від якої відділялась нова Церква. Як матірня Церква, Константинопольський Патріархат традиційно виступав проти будь-яких відокремлень [19, с. 59]. Обстоюючи свої позиції, українське посольство виходило з того, що «усамостійнення церков відбувалося не з добровільної згоди, а ставало наслідком вже конечної необхідности в результаті довгого та впертого опору [...] засоби остаточного вислідку тої боротьби мусять бути відповідні – реальне відношення сил та фактична можливість. На такому – і лише на такому ґрунті вирішалася справа автокефалії на протязі останніх майже тисячі літ». У відповіді митрополит Дорофей повідомляв про неможливість прийняття остаточного рішення по питанню начебто з причин канонічних [20, с. 41].

В Україні, зважаючи на той факт, що Директорія не контролювала всієї території, центральна церковна влада та єпископат на місцях перестали серйозно її сприймати. Єпископ Подільський Пимен (Пегов), якому найбільше з усіх ієрархів Російської Православної Церкви довелося мати справу з урядовцями Директорії, називав їх «хлопчаками, що вирішили погратися у державу» [21].

25 березня 1920 р. на вимогу українського уряду О. Лотоцький покинув Константинополь, залишивши замість себе князя І. Токаржевського-Карашевича. Він виконував обов'язки довіреного у справах України, а від квітня 1920 р. до 11 грудня 1921 р. – надзвичайного посла УНР в Туреччині. Дипломат отримав весною 1921 р. від Константинопольського Патріарха грамоту з благословенням голови держави, уряду і УПЦ, що було хоча й не повним визнанням місії, але все ж таки кроком вперед. Домагання з боку українського уряду та посольства УНР в справі автокефалії УПЦ після від'їзду О. Лотоцького ще деякий час продовжував І. Токаржевський [22].

Він вказував: «від того, чи Англія дає Греції гроші, чи ні; чи турки б'ють греків, чи греки б'ють турків. Цей погляд склався ... після численних спроб говорити з тутешніми ієрархами лише про справи віри, відділяючи їх від політики. Патріарха, мабуть, не виберуть, доки греко-турецька війна не скінчиться. Митрополити і єпископи, константиністи і венізелісти сваряться з сепаратистами (туркофілами) і лише це займає Св. Синод. Стосовно української Церкви в патріархії гадають, що Україна знаходиться відносно до Царгородського патріарха, як Сербія до Московського, що значить: згоду на автокефалію повинен дати нам Московський. Грецькі ієрархи бояться втратити в майбутньому російську допомогу і тому складають все на канони та відсутність Патріарха, а в дійсності все те є лише політика і матеріалізм» [23]. І далі: «Сербія солідно заплатила. Кажуть про кілька мільйонів динарів і це може бути правда. [Тому] Патріарх поставив себе в ролі пасивної – зареєстрував факт відділення Сербії і вибору патріарха і кінець». Тому українська церква за відсутності національної ієрархії й національної державності, сприймалася як сфера впливу РПЦ, а відтак не могла бути повноправним суб'єктом міжнародної політики [24].

Паралельно І. Токаржевський-Карашевич підтримував зносини із Ватиканом та пропонував призначення окремого папського представника для України. В 1919 р. місцевий апостолський делегат Анджело Дольчі написав до кардинала Гаспарі, що І. Токаржевський просив навіть не офіційного представника, тому, що він дуже б допоміг, коли вирішувалася справа існування незалежної України. Дипломат таємно повідомляв Дольчі, що український уряд почав переговори з Константинопольським патріархатом за Українську автокефальну православну церкву. Нунцій Ратті дав рекомендаційного листа монсінйорові Черетті, відповідальному за церковні справи, що торкалися політичних питань, щоб дипломат міг би знову представити важке становище українців у Східній Галичині й переслідування греко-католицької церкви. Тоді він написав два листи до папських урядовців, знову прохаючи призначення апостольського візитора. На цей останній лист відповів кардинал Гаспарі 9 грудня. Він зауважував, що

умови були ще не відповідні. Під час аудієнції 28 січня 1919 р. на двадцять днів, після негативної відповіді Гаспарі, єпископ Пападопулос, секретар Східної конгрегації, склав звіт про стан греко-католицької церкви в Галичині й взагалі про домагання українського народу. Він пропонував призначити візитатора, офіційно, щоб координувати матеріальну й медичну допомогу для України але, неофіційно й таємно, щоб спостерігати становище українців у Східній Галичині. Папа апробував цей план і 13 лютого призначив італійського місіонера, отця Джованні Дженоккі апостолським візитатором України. На це призначення І. Токаржевський-Карашевич написав останній лист до Ватикану із Константинополя, цей раз до голови Східної конгрегації. Від імені українського уряду та взагалі від усіх українців, князь висловив задоволення за цей важливий крок призначення Дженоккі. Нарешті, те, що І. Токаржевський-Карашевич пропонував ще з 1918 р, здійснилося [25]. Завдяки цим заходам папа Бенедикт XV виявив не тільки визнання права України на суверенність, але й виділив у лютому 1920 р. для неї 100 000 лір у готівці та ліках. Крім цього «Конгрегація для Східної Церкви» при Ватикані передала українській місії 50 000 лір «на служби духовенству» [26].

16 березня 1921 р. у Москві було укладено договір про дружбу і братерство між РСФРР і Турецькою республікою, де йшлося про заборону утворень чи перебування на їх території організації чи груп, які претендують на роль уряду іншої сторони або частину її території, мають на меті боротьбу з іншою державою [27, с. 68-69]. 2 січня 1922 р. аналогічну угоду в Анкарі уклала УРСР [28, с. 270]. У зв'язку з цим, посол УНР І.°Токаржевський і «спеціальний воєнний представник Директорії УНР і особово-уповноважений Головного Отамана Петлюри при уряді Туреччини» В.°Кедровський залишили країну, що не визнавала УНР [29].

Після Константинополя І. Токаржевського-Карашевича відкликали до м. Тарнова (Польща) заступником, а з 12 січня 1922 р. віце-міністром закордонних справ і керівником міністерства закордонних справ УНР в екзилі [30]. На початку січня 1922 р. у Каннах відбулося засідання Ради Послів, скликане для остаточного узгодження східної політики союзників. Вже 14 січня в міністерстві закордонних справ відбулася нарада, на якій «з метою приготування внесків, що стосуються участі Польщі в міжнародній акції економічної відбудови Росії, а також взаємних економічних стосунків Польщі і Росії, відповідно до рекомендації Ради Міністрів від 12 січня 1922 р.» ухвалили рішення про створення міжміністерської комісії. Чи не найкраще польську економічну політику щодо Росії та України окреслив Ф. Пуласький, який з грудня 1921 р. постійно перебував у Варшаві, й надалі офіційно продовжував обіймати посаду голови польської місії в УСРР. За його твердженням: 1) «державною необхідністю є

забезпечення для польської торгівлі, промисловості та польських компетентних технічних сил російсько-українського ринку, окремо беручи до уваги особливо прилеглі до Польщі території, географічне положення і давні культурні впливи яких роблять економічні стосунки з Польщею найбільш природними і потреби яких можуть бути задоволені лише польським промисловим виробництвом»; 2) «елементом майбутньої міцності Польської держави може стати планово проваджена польським урядом через територію Польщі східноєвропейська торгова дорога, яка має велике завдання щодо руїни Росії та необхідності спрямування на її територію надлишку промисловості європейської, особливо німецької». Утворена у Варшаві міжміністерська комісія одним з головних завдань мала дослідження українського ринку та можливості його експлуатування поляками. Знаючи про ці заходи польського уряду, міністр закордонних справ УНР І. Токаржевський-Карашевич дає вказівку дипломатичній місії УНР у Варшаві увійти у контакт з представниками польського МЗС, заангажованими в цій справі, і надавати їм якнайбільше вичерпної інформації та матеріалів про Україну, оскільки, за отриманими ним відомостями, не всі з урядовців мали хоча б якесь уявлення про справжню ситуацію в останній [31].

Варто відзначити, що саме перебуваючи за кордоном І. Токаржевський побудував і своє особисте життя. Працюючи ще у дипломатичній місії в Константинополі він познайомився із співробітницею – Оксаною Лотоцькою – донькою голови місії та відомого українського діяча О. Лотоцького. Одружилися вони 9 травня 1922 р. О. Лотоцька, народилася 14 квітня 1897 р. в Києві, згодом активно, дописувала на українські теми до французьких та італійських видань та організувала українські концерти та виставки. Брала участь в українських жіночих організаціях, була учасником міжнародних жіночих конгресів у Відні в 1921 р. та в Парижі в 1926 р. Згодом стала однією із засновниць першої української жіночої організації в Британії. Як член ініціативного комітету створення жіночої секції Союзу Українців увійшла до складу першої управи Організації Українських Жінок (ОУЖ), створеної в серпні 1948 р. у Великій Британії [32].

Характеризуючи постать визначного дипломата, варто відзначити одну його рису – любив титули, цінував своє князівське походження, членство в Мальтійському ордені. У 1923 р. уряд УНР навіть видав посвідчення про його князівство. Д. Дорошенко, який сам походив зі старовинного українського роду, але ніколи не підкреслював цього, у листі до М. Чубатого зазначав: «Він є трохи дивак (на мій погляд!), дорожить титулами, є лицарем Мальтійського ордену, але людина наскрізь чесна, щира й шляхетна». До прикладу, дипломат в своєму життєпису зазначав про рід дружини: «...Зі старовинного, білоруського походження з Вітебщини, боярської родини, осілої на Поділлі в XVIII ст., і Нимфодори Мефодіївни з Руденків з Київ-

щини». Загалом, на посаді в міністерстві закордонних справ, І. Токаржевський залишався до 3 вересня 1924 р., коли, за його словами, «...подався до демісії і виїхав з Тарнова через Прагу до Франції. З того часу ніколи жадної урядової посади не займав» [33, с. 186].

Таким чином, уродженець подільського села – І. Токаржевський-Карашевич долучився до національного будівництва в першій третині ХХ ст.

Його дипломатичну висококваліфікованість та професійність підтверджує праця на посадах в міністерстві закордонних справ як в добу Гетьманату П. Скоропадського, так і в період Директорії УНР та в екзилі. І. Токаржевський за допомогою дипломатичної роботи обстоював позиції та проблеми українства у представництвах Австрії, Угорщини, Туреччини, Ватикану, Польщі. Видатний дипломат вирішував проблеми католицької церкви в Україні, автокефалії УПЦ, займав позицію «відхилення від Росії». Він був удостоєний особистого прийому папи Бенедикта XV на якому висвітлив важке становище українців. На дипломатичній роботі познайомився із майбутньою дружиною О. Лотоцькою. Підсумовуючи, варто відмітити, що відданий патріот обстоював ідею української державності та завдяки своїм умінням та навичкам працював на благо України.

Джерела та література:

1. Курас Г. Дипломат, історик, патріот (Іван Токаржевський-Карашевич) / Г. Курас // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. – Вип.9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» / Національний університет «Острозька академія», Українське історичне товариство, Світова наукова рада при СКУ, Українська американська асоціація університетських професорів. Відп. ред.: І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острог: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2007. – С. 184-190; Курас Г. Князь – з Україною в серці: [І.Токаржевський – Карашевич] / Г. Курас // Свобода (Нью-Джерсі). – 2005. – 23 грудня. – С. 22.
2. Ромарнюк В. Чабанівка / В. Ромарнюк. – Кам'янець-Подільський: ПП «ХВМ», 1997. – 142 с.
3. Білик О. Ще про князя І. Токаржевського-Карашевича / О. Білик // Свобода (Нью-Джерсі). – 2006. – 20 січня. – С. 16.
4. Гошовський Б. Лицар української книги / Б. Гошовський // Лицар праці і обов'язку: Збірник, присвячений пам'яті професора Олександра Лотоцького-Білоусенка. - Торонто; Нью - Йорк, 1983.
5. Макуей А. Свята Столиця й Україна. Дипломатичне посередництво Князя Токаржевського Карашевича / А. Макуей // Поступ. – Вінніпеґ, 2008. – 9 березня. – С. 7, 12, 14.
6. Господин А. Три визначні дипломати / А. Господин. – Вінніпеґ, 1989. – С. 27-32.

7. Курас Г. Дипломат, історик, патріот (Іван Токаржевський-Карашевич) / Г. Курас // Наукові записки Національного університету "Острозька академія": Історичні науки. – Вип.9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції "Українська діаспора: проблеми дослідження" / Національний університет "Острозька академія", Українське історичне товариство, Світова наукова рада при СКУ, Українська американська асоціація університетських професорів. Відп. ред.: І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острог: РВВ Національного університету "Острозька академія", 2007. – С. 184-190.
8. В. Липинський // Архів. - Т. 6. Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського. - Філадельфія, 1973. - С. 75; Курас Г. Князь – з Україною в серці: [І.Токаржевський – Карашевич] / Г. Курас // Свобода (Нью-Джерсі). – 2005. – 23 грудня. – С. 22.
9. Осташко Т. Суспільно-політична діяльність В'ячеслава Липинського на тлі його листування / Т. Осташко // В. Липинський. Повне зібрання творів, архів, студії. Серія «Архів». Листування / Ред. Я. Пеленський, Р. Залуцький, Х. Пеленська та ін. – Т. 1. (А-Ж). – К.: Смолоскип, 2003. – С. 119-152.
10. Листи В. Липинського до Д. Дорошенка // В.Липинський. Повне зібрання творів, архів, студії. Серія «Архів». Листування / Ред. Я. Пеленський, Р. Залуцький, Х. Пеленська та ін. – Т. 1. (А-Ж). – К.: Смолоскип, 2003. – С. 580-648.
11. Передерій І. Дипломатична діяльність В'ячеслава Липинського в українських урядах Гетьманату Павла Скоропадського та Директорії / Ірина Передерій // Українознавство. – 2009. - № 2. – С. 52-55.
12. Маквей А. Свята Столиця й Україна. Дипломатичне посередництво Князя Токаржевського-Карашевича / А. Маквей // Поступ. – 2008. – С. 7, 12, 14.
13. Там само. – С. 7.
14. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1917–1920): В 4 ч. – 2 вид / Д. Дорошенко. – Мюнхен: Укр. видво, 1969. – Ч.3. – 123 с.
15. Маквей А. Вказана праця... – С. 7-14.
16. Лотоцький О. В Царгороді / О. Лотоцький. – Праці УНІ. – Т. XL. – Сер. мемуарів, кн . 5. – Варшава, 1939. – С. 38.
17. Господин А. Три визначні дипломати / А. Господин. – Вінніпег, 1989. – С. 27.
18. Трембіцький В. Зносини Української Держави 1918-1922 рр. з Царгородським патріархом / В. Трембіцький // Богословія. – Рим, 1965. – Т. 29. – С. 63-88.
19. Андрусишин Б. Церква в Українській державі 1917-1920 рр. (доба Директорії УНР): Навчальний посібник. – К.: «Либідь», 1997. – 176 с.
20. Швидкий В. Посольство Олександра Лотоцького та його заходи щодо визнання незалежності української церкви (Константинополь, 1918–1920 роки) / В. Швидкий // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип. 14. – С. 33–44.
21. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України), ф. 1072, оп. 3, спр. 9, арк. 13; Євсеева Т. Тра-

диції екуменізму в політиці міністерства ісповідань уряду Директорії УНР 1919 - 1921 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.history.org.ua/JournALL/pro/5/2.pdf>. – Назва з екрану.

22. ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 2, спр. 111, арк. 1–51; спр. 121, арк. 1–63; спр. 122, арк. 1–49; спр. 149-а, арк. 1–4.; Швидкий В. Посольство Олександра Лотоцького та його заходи щодо визнання незалежності української церкви (Константинополь, 1918–1920 роки) / В. Швидкий // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип. 14. – С. 33–44.

23. ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 2, спр. 116, арк. 4-4зв.

24. Євсєєва Т. Традиції екуменізму в політиці міністерства ісповідань уряду Директорії УНР 1919 - 1921 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.history.org.ua/JournALL/pro/5/2.pdf>. – Назва з екрану.

25. Маквей А. Вказана праця... – С. 7-14.

26. ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 2, спр. 33, арк. 20-20 зв.; Євсєєва Т. Традиції екуменізму в політиці міністерства ісповідань уряду Директорії УНР 1919 - 1921 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.history.org.ua/JournALL/pro/5/2.pdf>. – Назва з екрану.

27. История дипломатии [Текст] : научное издание. Т. 3. Дипломатия в период подготовки второй мировой войны (1919–1939 гг.) / ред. В. П. Потемкин. – М. : ОГИЗ, 1945. – 883 с.

28. Піскун В. М. Політичний вибір української еміграції (20-і роки ХХ століття): Монографія / В. М. Піскун. – К. : МП «Леся», 2006. – 672 с.

29. Кедровський Володимир Іванович [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (17.03.2012). – Назва з екрану.

30. Маквей А. Вказана праця... – С. 7-14.

31. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 61, арк. 16; Бетлій О. Українське питання у польсько-чехословацьких переговорах напередодні конференції в Генуї 1922 р. / О. Бетлій // Наукові записки НаУКМА. - Спеціальний випуск. - Т. 20, Ч. I, Київ 2002. – С. 202-207.

32. Василюк Я. Токаржевська-Карашевич Оксана [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.ukrainiansintheuk.info/ukr/02/tokarzhevskao-u.htm>. – Назва з екрану.

33. Курас Г. Дипломат, історик, патріот (Іван Токаржевський-Карашевич) / Г. Курас – С. 184-190.